DOI: 10.11649/sm.2392

Slavia Meridionalis 21, 2021
Article No.: 2392

Citation:
Kucharzyk, R. (2021). Funkcje ekspresywizmów gwarowych w komunikacji internetowej. *Slavia Meridionalis*, *21*, Article 2392. https://doi.org/10.11649/sm.2392

Renata Kucharzyk
Instytut Języka Polskiego
Polskiej Akademii Nauk
https://orcid.org/0000-0003-3197-0336

Funkcje ekspresywizmów gwarowych w komunikacji internetowej

Regres terytorialnych odmian polszczyzny jest faktem, jednak wciąż stanowią one źródło rozlicznych inspiracji i odgrywają ważną rolę w polskiej kulturze. Ciekawym zjawiskiem jest przenikanie do odmiany potocznej języka ogólnego elementów leksykalnych z gwar. Okazuje się, że mają one wartość komunikacyjną także poza macierzystymi (wyjściowymi) systemami. Doskonałym polem badawczym do obserwacji mieszania się wielu stylów i odmian jest Internet. Zwłaszcza te jego obszary, gdzie twórcami wypowiedzi są użytkownicy Internetu, posługujący się polszczyzną potoczną (przede wszystkim fora internetowe i prywatne blogi), pokazują, jakiej hybrydyzacji ulega ta odmiana języka. Dyskurs na forach internetowych charakteryzuje się wysokim stopniem nieoficjalności, pozwala na dużą dowolność językową. Dynamizm, spontaniczność interakcji prowadzą do swobody leksykalno-stylistycznej,

This work was supported by the Polish Ministry of Education and Science.
Competing interests: no competing interests have been declared.
Publisher: Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences.

choć oczywiście zawsze ważną rolę odgrywają kompetencje językowe autora wpisu. Osoba o wyższych kompetencjach językowych, tworząc tekst, dobiera, w zależności od intencji, elementy różnych odmian i rejestrów stylistycznych (np. z języka potocznego, naukowego, gwary i slangu). Osoba mniej sprawna językowo działa intuicyjnie i buduje wypowiedź bez głębszej (niekiedy żadnej) metajęzykowej refleksji. Zdarza się, że u wielu osób bilingwalnych zacierają się granice między kodem gwarowym i ogólnopolskim (Kurek, 2017, s. 142). Ten czynnik sprzyja przenikaniu leksemów gwarowych do języka ogólnego. Wśród dialektyzmów pojawiających się w języku internautów znaczącą grupę stanowią wyrazy ekspresywne, czyli „te znaki semiotyczne, za pomocą których nadawca wyraża swój stosunek do otaczających go zjawisk lub w których niezależnie od intencji nadawcy przejawiają się cechy jego osobowości" (Grabias, 1981, s. 28).

W obrębie dialektyzmów ekspresywnych obecnych w komentarzach internautów znajdują się nie tylko leksemy mające takie nacechowanie w gwarach, lecz także leksemy neutralne w wyjściowych systemach, które w komunikacji potocznej nabierają ekspresywności. O takich wyrazach, nazywając je ekspresywizmami wtórnymi, Kazimierz Sikora pisał: „różne neutralne emocjonalnie wyrazy gwarowe nie zamierają całkowicie, ale w rezultacie zmian semantycznych przechodzą do warstwy słownictwa wartościująco-oceniającego, służąc podstawowo do nazywania ludzi i ich postaw" (Sikora, 2017, s. 164).

Użytkownicy Internetu chętnie sięgają po dialektyzmy ekspresywne ze względu na ich walory komunikacyjne. Ważna w tym względzie jest nie tylko ich ekspresywność – wyrazy te, będąc jednostkami spoza standardu, są doskonałymi eksponentami emocji. Liczy się także wartość semantyczna tych jednostek, wyrażanie treści, które nie zawsze można oddać za pomocą leksemów z polszczyzny ogólnej.

W komunikacji internetowej obecne są dialektyzmy ekspresywne reprezentujące różne części mowy, ale najliczniej reprezentowane są ekspresywizmy rzeczownikowe, a wśród nich z kolei najwięcej jest ekspresywnych *nominae personae*.

Ekspresywizmy gwarowe w komentarzach internautów pełnią następujące funkcje: nominatywną, wartościującą, perswazyjną, identyfikującą, charakteryzującą i ludyczną. Wymienione typy zapewne nie wyczerpują wszystkich możliwości. Wybrane zostały te, które najwyraźniej zaznaczają się w analizowanych tekstach i są najlepiej udokumentowane. Funkcje te w zasadzie nie

występują w izolacji, tylko nakładają się na siebie, krzyżują, uzupełniają się, choć może być tak, że jedna z nich wysuwa się na pierwszy plan, a inne są mniej istotne, drugorzędne.

Funkcja nominatywna

Funkcja nominatywna realizuje się w każdym leksemie. Pozwala ona na przyporządkowanie znaków językowych elementom rzeczywistości (Kiklewicz, 2008, s. 16). Internauci sięgają po gwarowe ekspresywizmy, gdy w języku ogólnym nie ma leksemu wyrażającego treści, o które im dokładnie chodzi. W polszczyźnie ogólnej mogą występować co prawda wyrazy bliskoznaczne, ale pewne niuanse znaczeniowe przemawiają na korzyść dialektyzmów. Przykładowo w poniższym wpisie pojawia się *fusyt* oznaczający człowieka wybrednego w jedzeniu, wprowadzony do tekstu ze świadomością jego niestandardowości (wyróżnienie cudzysłowem i komentarz metajęzykowy). Autor wpisu mógł posłużyć się ogólnopolskim słowem *grymaśnik*, ale najwyraźniej doszedł do wniosku, że *fusyt* jest bardziej adekwatnym określeniem.

> Co do jedzenia. Dobre a nawet bardzo dobre. Ogromne urozmaicenie, choć przeważa kuchnia śródziemnomorska. Z pewnością nikt nie wyjdzie głodny, no chyba, że jakiś „*fusyt*" jak ja takich nazywam (https://www.skionline.pl)[1].

W innym komentarzu pojawia się dialektyzm *szkucik*, oznaczający kilkunastoletniego chłopca, zasadniczo w wieku szkolnym:

> Cieślika nikt nie wspierał ale gdy wsadził Ruskim dwie bramki (zelowane korki) to wszystkie *szkuciki* rżnęły w piłki gdzie popadło (http://www.neon24.pl).

W tym kontekście mogłyby *szkucika* zastąpić ogólnopolskie wyrazy *chłopak* lub współcześnie rzadszy *chłopiec*. Internauta wybrał dialektyzm, ponieważ

[1] Wypowiedzi internautów cytowane są w pisowni oryginalnej. Usunięto tylko nieliczne literówki, wpływające na zrozumiałość tekstu. Ekspresywizmy gwarowe (niekiedy wraz z omawianym kontekstem) zostały wyróżnione kursywą dla łatwiejszego odnalezienia ich w tekście. Ze względu na oszczędność miejsca ograniczono się do podania adresu witryny głównej. Dostęp do cytowanych stron – sierpień 2020 rok.

jest on w gwarach węższy znaczeniowo, precyzyjniej określa wiek osobowego desygnatu.

Częste są też sytuacje, że internauci nie są świadomi, iż posługują się dialektyzmami. Włączają je do wypowiedzi niejako automatycznie, bezrefleksyjnie, ponieważ mają je w swoich idiolektach. W poniższych fragmentach komentarzy internetowych są wykorzystane następujące gwarowe ekspresywizmy: *harpagan* 'człowiek o niespożytej energii, sile', *specyfinder* 'spryciarz', *zwajda* 'osoba, która ciągle narzeka, marudzi'. Stanowią one tworzywo wypowiedzi przede wszystkim ze względu na ich wartość semantyczną, choć nie bez znaczenia są dodatkowe walory tych wyrazów, wynikające z ładunku ekspresji, który im towarzyszy.

> Myślę, że Motor w rundzie wiosennej mógłby sprawić kilka niespodzianek kiedy tylko ukształtowałby się i zgrał w obecnym składzie, ale kto się za to weźmie?! w klubie są ambitni zawodnicy, ale brakuje takiego *harpagana* który ciągnąłby cały zespół za sobą bez względu na warunki i wynik (http://www.90minut.pl).

> Dzieci rosną i chyba jakos powoli się układa, choc nie powiem zeby było super. Michał to *specyfinder* i świder. Jest nie do ujarzmienia (http://www.nasz-bocian.pl).

> Moja tez taka sie *zwajda* zrobiła cały czas chodzi kolo nogi i na rece albo zeby sie z nia bawic na okraglo nic sie nie zajmie sama sobą:/ zabawki fajne na chwile (https://fietswijzer.info).

We wpisach internautów znajdziemy też gwarowe leksemy, które charakteryzują się znaczną pojemnością semantyczną, szerokim zakresem, w związku z tym mogą wystąpić w bardzo wielu kontekstach, co czyni je „wygodnymi" dla użytkowników języka. Przykładowo wyrazu gwarowego *pachruście* 'kapusta niezwinięta w główkę' można użyć do nazwania zeschniętych roślin, ale też w odniesieniu do rozmaitych desygnatów, zarówno osobowych, jak i nieosobowych, którym można przypisać cechę małej wartości.

> Przy małej ilości śniegu należy na początku zjazdu uważać na wystające deski i *pachruście* w lesie. Na Rusinowej Polanie znowu zakładamy foki i wracamy tą samą drogą (https://drytooling.com.pl).

> nie interesuje mnie sacd dvd-a bo nie widzialem jeszcze interesujacych tytulow, jakies takie *pachruscie* w stylu stinga i genesis tylko (http://www.hdtv.com.pl).

> Podczas ostatniego serwisu okazało się, że moje *pachruście* nie jest wcale *pachruściem* i istnieje możliwość założenia jakiego amora na 1, 1/8''. Nie chcę inwestować za dużo w ten rower, ale muszę przyznać, że temat amora mnie kusi (http://www.bikefreaks.pl).

Widzimy więc, że wyrazy gwarowe z jednej strony pozwalają oddać niuanse znaczeniowe, wyrazić sensy niewyrażalne za pomocą leksyki ogólnopolskiej. Na drugim biegunie są dialektyzmy używane ze względu na ich ogólnikowość, labilność znaczeniową, która umożliwia ich szerokie stosowanie w wielu zróżnicowanych kontekstach.

Funkcja wartościująca

Wydawanie ocen, opinii, osądzanie leży w naturze człowieka, a co za tym idzie przejawia się także w zachowaniach językowych. Władysław Lubaś podkreślał, że ekspresji zawsze towarzyszy wartościowanie (Lubaś, 2003, s. 210). Ekspresywizmy z definicji są leksemami, w które wbudowany jest komponent wartościujący. Co więcej, mamy tu do czynienia z wartościowaniem bezpośrednim – ocena jest zawarta w strukturze wyrazu[2]. Wymiar aksjologiczny nie jest zatem szczególną, wyróżniającą cechą dialektyzmów ekspresywnych, ale – właśnie ze względu na pochodzenie, konotacje środowiskowe, kontekst kulturowy – oceny wyrażane przez takie jednostki są wzmocnione. Funkcja wartościująca zwykle towarzyszy innym funkcjom, jednak:

> można mówić o pewnej szczególnej waloryzacji wartościowania na poziomie leksykalnym wówczas, gdy aspekt ocen zdaje się wysuwać na pozycję pierwszą w komunikacie, tzn. gdy wymiar aksjologiczny jednostki wyrazowej wydaje się celem samym w sobie, staje się wielkością w pewnym sensie stylistyczną (Rejter, 2006, s. 193).

Z takim wypadkiem mamy do czynienia zazwyczaj wtedy, gdy internauci sięgają po leksemy typu *ciumba*, *dupok*, *dziada*. Są to wyrazy, które nie mają wyraźnie określonej wartości semantycznej, a przez to trudno je dokładnie zdefiniować, a ich istota się sprowadza do tego, że pełnią funkcję obelg i wyzwisk. Użytkownicy języka posługują się nimi nie ze względu na ich wartość informacyjną, ale ze względu na ich moc w zakresie wyrażania ocen:

> Nigdy nie będzie drugiego Króla Popu a ci którzy próbują naśladować Michaela to dla mnie *ciumby* łyse i tyle (https://zapytaj.onet.pl).

> Ale przeciez nasza posrana policja wlepi mandat za zapomnienie swiatelek albo za niezapiete pasy bo one wieksze zagrozenie stwarzaja niz takie *dupoki* na letnich lysych oponach (https://www.jaslo4u.pl).

---

[2] O wartościowaniu bezpośrednim i pośrednim – zob. Puzynina, 1992, ss. 119–120.

a pewnie *dziada* jedna jedzie na publicznych zamówieniach i na łapówy dla wieprzów z zetesela nie żałuje (http://forum.echodnia.eu).

Ekspresywizmy gwarowe pojawiają się w strukturach form adresatywnych, co z jednej strony jest wyrazem agresji językowej, a z drugiej sprawia, że ocena desygnatu negatywna lub – rzadziej – pozytywna jest wzmocniona. Jak pisze Artur Rejter, „typem wartościującym w sposób niebywale eksplicytny pozostają ekspresywizmy występujące w postaci wyzwiska i/lub przekleństwa" (Rejter, 2006, s. 201). Przytoczmy kilka komentarzy internetowych:

Normalna praca i firma w deklu cie się nie mieszczą, łysy *bucyfole*. Byłeś, jesteś i zostaniesz druciarzem. Tyle twojego co kwiczysz tutaj (https://etransport.pl).

Naucz się pisać *cepoku* (na pewno nie wiesz co to znaczy). Nie życzę sobie aby w państwie tuskomłota jakiś strażnik łaził po moim domu (https://nowiny24.pl).

Często wartościowanie dokonuje się z wykorzystaniem leksyki tematycznie związanej z wydalaniem. Skojarzenia związane z tą sferą życia mają wartość wybitnie pejoratywizującą. Negatywna ocena desygnatu zawarta w takich określeniach jest bardzo wyraźna, dobitna, w najwyższym stopniu naruszająca godność odbiorcy. Negatywnemu wartościowaniu służą także cechy wymowy gwarowej (np. *łojscołek*, *łosrołek*).

Ty lepiej, żebyś nic nie pisał, bo lapczesz jak stara baba *laptula*. Tych ludzi trzeba wspierać i każde słowo otuchy się liczy. Ty jesteś zwierzęciem czy człowiekiem??? Tym ludziom trzeba pomóc w Sejmie i na nowogrodzkiej (https://m.interia.pl).

Chleje a później taki pijany *łojscołek*, wsiada za kierownicę i niszczy cudzy dorobek i sieje zagrożenie bezpieczeństwa dla innych użytkowników drogi (https://www.terazkrosno.pl).

I bardzo dobrze, że włodarz miasta Prezydent nie wydal zgody na "Nocną Jazdę Bez Celu", bo faktycznie zjeżdżają się *łosrołki*, swoimi doinwestowanymi, wypolerwanymi rebrami z farbowanymi blondynkami w podartych o 2 numery za małych portkach (https://www.krosnocity.pl).

Nie rozbieraj sie, jestes maly *sroc* z krotka szyjką, na kim chcesz zrobic wrażenie? (https://www.pomponik.pl).

Gwarowe ekspresywizmy są eksponentem wiejskości, kulturowo przeważnie negatywnie naznaczonej, i jako takie są nośnikiem ujemnego wartościowania. W komentarzach internautów występują także dialektyzmy nacechowane emocjonalnie, które zawierają pozytywną ocenę desygnatu. Nie jest to zaskakujące, ponieważ to kontekst ma decydujący wpływ na wyrażoną ocenę. Ta

sama jednostka może być nośnikiem zarówno pozytywnego, jak i negatywnego wartościowania:

> Truskafffka moja sie robi taki *świścipoł* Niby jeszcze nie raczkuje ale tak sie rusza że jej wszędzie pełno co to będzie jak ruszy z miejsca (https://www.babyboom.pl).
>
> Nie daj się wrabiać. On po Polsku nie rozumie :) Ciągle zgrywa *świścipoła* i każdym kolejnym komentarzem udowadnia swoje prostactwo ;) (https://sportowefakty.wp.pl).

Funkcja perswazyjna

Wartościowanie jest silnie powiązane z kolejnym aspektem funkcjonowania ekspresywizmów, a mianowicie funkcją perswazyjną. Beata Burska-Ratajczyk podkreśla, że „zjawisko perswazji opiera się na wartościowaniu, a wypowiedzi perswazyjne zawierają w swej strukturze jakiś element wartościujący, w którym przejawia się swego rodzaju imperatywność" (Burska-Ratajczyk, 2013, s. 45). Dalej badaczka stwierdza, że „istotą działań perswazyjnych jest komunikowanie się, które ma doprowadzić do ukształtowania określonych postaw odbiorcy" (Burska-Ratajczyk, 2013, s. 49). Z kolei Alina Naruszewicz-Duchlińska wskazuje, że internauci „nie mają wprawdzie mocy sprawczej, żeby zmienić bazową wiadomość, ale mogą ją przy zachowaniu zasad internetowej etykiety dowolnie skomentować, a tym samym wpłynąć na jej odbiór" (Naruszewicz-Duchlińska, 2005, s. 249). Treści ważne, ciekawe czy kontrowersyjne bywają komentowane przez wielu użytkowników Internetu. Również same komentarze też mogą zostać skomentowane, tworzy się więc piramida wypowiedzi. W tej sytuacji, aby się przebić ze swoim głosem, trzeba być wyrazistym, niekonwencjonalnym na poziomie języka. Przez użycie niestandardowych środków językowych następuje uwypuklenie pewnych treści i zasugerowanie określonej interpretacji. B. Burska-Ratajczyk dowodzi, że „elementy językowe przeniesione z innego języka lub stylu do wypowiedzi mającej ogólny jednorodny charakter językowo-stylistyczny mogą zyskać szczególną wartość perswazyjną. Zapożyczenia mają za zadanie przyciągnąć uwagę odbiorcy, zatrzymać bieg myśli, uatrakcyjnić przekaz, a także podnieść rangę wypowiedzi" (Burska-Ratajczyk, 2013, s. 89).

Niekiedy użytkownicy języka idą dalej i tworzą wypowiedź z elementów o różnorodnym pochodzeniu. Wykorzystanie kontrastu pomiędzy elementami z różnych odmian języka wzmacnia siłę perswazji, jak w poniższym

fragmencie, gdzie pojawiają się elementy slangowe, wyraz gwarowy oraz modny anglicyzm.

> Typowe *dziopki* co streamują tylko dla hajsu.. nawet mikrofonu nie maja normalnego tylko piszczą jakby im ktoś dobrze robił. ŻENADIX (https://wides.pl).

Z kolei w innej wypowiedzi występuje skontrastowany ekspresywny dialektyzm z *ad hoc* wymyślonym neologizmem, również ekspresywnym, co służy wyrażeniu negatywnej oceny, ale też przekonuje czytelnika do przyjęcia punktu widzenia nadawcy:

> Lekarz po prostu BEZNADZIEJNY!!!! Nie poświęcił nawet chwili czasu, by zainteresować się pacjentem, "*zbywacz*" i "olewator", nawet nie wysłuchał mimo braku kolejki, a znam lekarzy którzy pomimo wykorzystanego limitu, mają serce!!! (https://forum.gazeta.pl).

Perswazję – i oczywiście wartościowanie – wzmacnia nagromadzenie ekspresywizmów. Przykładowo w poniższym fragmencie siła perswazji zostaje wzmocniona przez użycie synonimicznych określeń człowieka brudnego, niechlujnego, z których jedno jest proweniencji gwarowej:

> Zanim redaktor brudas i *ofleja* zacznie coś pisać o innych niech siebie doprowadzi do porządku- zacznij od siebie od siebie kocmołuszku!!! (https://24wspolnota.pl).

Przykładów takich wyliczeń, niekiedy wyraźnie redundantnych, znajdziemy na forach internetowych bardzo dużo. Różnią się liczbą elementów, przynależnością stylistyczną poszczególnych składników wyrażenia, strukturą składniową. Ich cechą wspólną jest to, że mają skłonić odbiorcę do określonej reakcji na komunikat, zgodnej z intencją nadawcy:

> Większości ludzi trudno związać jest koniec z końcem a i może i nie mają pojęcia co się dzieje wokół. Wcale mnie to nie dziwi, niech do społecznej roboty wezmą się politycy – darmozjady i *ochlejryje* (https://forum.gazeta.pl).

> Cepy, *ćwoki*, *sietnioki*, chamy, capy, debile, matoły, wieśniaki i innej maści wynalazki, odczepcie się raz na zawsze od P. Edyty. Paszoł Won! (https://party.pl).

> Wszyscy czterej to cepy, *łorcyki*, kmioty i wozaki smarkajace "w dwa palce"! (https://wiadomosci.dziennik.pl).

Na wartość perswazyjną wypowiedzi korzystnie wpływa także obudowanie ekspresywizmu przydawkami:

> I taka *chamska lizidupa* ma czelnosc byc poslem na Sejm RP??? Zgnilizna moralna, prostak i cham!! Jak jego pryncypal!!! (https://www.tokfm.pl).

> Nie mozna słuchac tego niby człowieka wstretna kreatura *liziłapa peowskich złodziejskich kretaczy* (https://www.wsieciprawdy.pl).

Perswazyjna użyteczność dialektyzmów wynika z ich silnych konotacji związanych z wiejskością. Wieś, jej kultura zazwyczaj były nisko waloryzowane. Mieszkańcom wsi przypisywano (często dalej przypisuje się) takie cechy, jak zacofanie, prymitywność, słabe wykształcenie, brak ogłady, brak gustu. Gwara jest niejako symbolem tej negatywnie postrzeganej wiejskości, jej emblematem. Gwarowe leksemy ekspresywne oddziałują na odbiorców silniej niż ekspresywizmy nieobarczone skojarzeniami z wiejskością.

Celom perswazyjnym służy również skracanie dystansu między uczestnikami aktu komunikacji. Użycie ekspresywizmu w wołaczu, często z zaimkiem bezpośrednio wskazującym na odbiorcę, tryb rozkazujący czasownika sprawiają, że siła perswazji się zwiększa (np. „eminem to raper dla lamusow i małych dzieci takich jak ty *najduchu*”, „doucz się najpierw *bebloku*, a w razie jak to mówisz »pozwania« to jest jeszcze coś takiego jak działanie w dobrej wierze”). W tak skonstruowanym komunikacie nadawca może w sposób bardziej bezpośredni narzucać swoje przekonania i wartości, sterować interpretacją wypowiedzi. Wykorzystanie gwarowych ekspresywizmów, zwykle silnie negatywnych, sprawia, że wypowiedź zyskuje na autentyczności.

Funkcja identyfikująca

Przez użycie leksemów dialektalnych w komunikacji internetowej, w tym także ekspresywizmów, realizuje się funkcja identyfikująca. Podkreślenie identyfikacji kulturowej następuje poprzez nawiązanie do wspólnego dziedzictwa językowego, różnego od standardu ogólnopolskiego. Użycie ekspresywizmów gwarowych znanych tylko na określonym terenie ewokuje aurę swojskości.

Wypowiedzi z ekspresywizmami gwarowymi są bliskie codziennemu doświadczeniu, odsyłają do kodu językowego używanego w „małej ojczyźnie”, dzięki czemu jednoczą internautów. Funkcje identyfikującą dobrze realizują zwłaszcza wyrazy, określane mianem kulturemów, czyli:

> jednostki etnolingwistyczne, słowa klucze, które w planie wyrażania są reprezentowane przez pojedyncze leksemy, zaś w planie treści mają tak bogate znaczenia, że dzięki nim można zrozumieć specyfikę danej społeczności narodowej, etnicznej lub regionalnej. To właśnie m.in. poprzez kulturemy społeczność określa swoją tożsa-

mość, stosunek do tradycji i wartości, a także sposób radzenia sobie w obecnych czasach (Rak, 2015, s. 13).

W gwarach Małopolski południowej takimi kulturemami są na przykład leksemy *dziopa*, *chodok*, *szkut*, które w macierzystych systemach są wyrazami neutralnymi, ale używane poza nimi często nabierają nacechowania ekspresywnego, o czym już była mowa.

W Lachowie mamy dużo rozbójników, najbardziej jurne są *chodoki* z Trzetrzewiny (nazwa mówi sama za siebie). Tam nawet taksówki nie chcą jeździć, bo raz że stromo, a dwa że bez opon i gaci można wrócić (https://24tp.pl).

No jak to to nie wiecie, że on też jest w naszym klubie *dziopek*? No bo ja też nie wiem xD Nie wiem jakoś to się stało, że jest na zdjęciu … może wiesz od tyłu go nie poznałam i myślałam, ze to jakaś *dziopka* xD (https://nk.pl).

Co taki *szkut* może wiedzieć o pracy i płacy w Polsce? Mama z tatą dali kaskę, to zgrywa zarządcę swojego "wielkiego" interesu (https://www.ppa.pl).

Wprowadzenie dialektyzmu do wypowiedzi stanowi komunikat skierowany do odbiorców: „Mówię tak samo jak wy". W ten sposób nadawca wysyła sygnał przynależności do danej grupy – tu grupy osób znających daną gwarę. Przy okazji aktualizuje się też funkcja perswazyjna – chęć pozyskania akceptacji odbiorców.

Warto zaznaczyć, że są fora, na których wyraźnie widać, że dyskutanci reprezentują jeden region, a co za tym idzie jeden krąg kulturowy. Świadczą o tym pojawiające się regionalizmy czy dialektyzmy, a także pseudonimy wyraźnie wskazujące na konkretny region. Na przykład na forach związanych z Podhalem są takie nicki, jak *ciupazka*, *wereda*, *babroś*. Na takich forach dyskutuje się o problemach lokalnych, dotyczących konkretnej miejscowości. W dyskusjach z natury rzeczy biorą udział głównie osoby związane z danym środowiskiem. Są to czynniki sprzyjające używaniu dialektyzmów – internauci, żeby pokazać, że są „swojakami", sięgają po słowa używane na określonym terenie, a obce innym użytkownikom Internetu.

Niekiedy w takich dyskusjach obserwujemy reakcję łańcuchową. Ktoś z dyskutantów inicjuje używanie dialektyzmów, inni dostosowują się do narzuconej konwencji i mamy dialog w znacznym stopniu nasycony elementami dialektalnymi, wśród których ekspresywizmy mają znaczącą reprezentacje, np.

ciupazka: pytomy pieknie cosi tyz i nom dawać tak, coby sie kupy trzymało, a nie rozmydlać tematu. Forum "moje ulubione" i temu cosik rzekłak. A ze se mom *cujnosa* i *wrazice* Olef , to mi nie przeskodzo, ba schlebio… hehe, haj! Niek se bee i niek sie

tyz wykoze robotom. Narazie robota idzie dobrze, choć nie ukrywom, ze mom tyz i "ale". Hale siedzem cicho. Telo. Pozdr. Hej!

ola-f: Przecież wiesz, że moje drugie imię to "wybaczam" ;-) Każdy jest inny, a ja piszę to co myślę (czasami) Ale zobacz Ciupazko jak ostatnio nam dobrze tu idzie… Nie wadzimy się wcale… ;-) Szkoda tylko, że Szwager się "wypion" na FZ. Wiem, że Cię niektóre teksty drażnią, ale bez tego to bylibyśmy monotematyczni. A tak ja dolewam, a Ty zapalasz i coś się dzieje. Jest dyskusja i tyle. Pozdrowienia od *wrazicy*, *cujnosa* niekiedy ;-) (https://forum.gazeta.pl).

Funkcja charakteryzująca

Wszystkie dialektyzmy, a więc także ekspresywizmy, pojawiające się w komentarzach internautów pełnią funkcję charakteryzującą. Warto tu nawiązać do opracowanego przez psychologa Friedmanna Schulza von Thuna modelu komunikacyjnego, w którym jednym z elementów jest ujawnianie własnego ja, czyli zarówno świadome mówienie o sobie, jak i nieświadome odsłanianie siebie. Badacz stwierdza: „Mówiąc coś od siebie, daję też coś z siebie. Każda wypowiedź jest (również) ujawnieniem siebie; każde słowo jest wyznaniem, a każde stwierdzenie – minipróbą osobowości" (Schulz von Thun, 2001, s. 99).

Użycie dialektyzmu osadza wypowiedź w określonym kontekście socjolingwistycznym. Pojawienie się ekspresywizmu w wypowiedzi internauty stanowi informację, że autor wpisu ma pewną kompetencję w zakresie gwary, jest jej użytkownikiem lub miał z nią kontakt na tyle długi, że mógł przejąć pewne elementy z tego kodu.

Istotna w tym względzie jest kwestia, czy jest to działanie świadome, czy nie. Jeśli autor komunikatu świadomie wprowadza dialektyzm do wypowiedzi, dokonuje swego rodzaju *coming outu* (mówi: „Jestem użytkownikiem gwary, czyli mogę mieć wiejskie pochodzenie"). W ten sposób kreuje swój wizerunek w sieci. Jednocześnie może zachęcać odbiorców do uczestnictwa w tej grze językowej, z odwołaniem do wspólnego dziedzictwa kulturowego. Jeśli nieświadomie używa dialektyzmu, zostaje ujawniony stan jego kompetencji językowych. Jak pisze Halina Kurek: „Funkcja elementu gwarowego sprowadza się tu do przekazania odbiorcy określonej informacji oraz, choć w sposób niezamierzony, charakteryzuje nadawcę, »zdradzając« niedostateczne opanowanie przezeń

polszczyzny standardowej" (Kurek, 2017, ss. 142–143). Interesujące jest występowanie ekspresywizmów dialektalnych w komentarzach charakteryzujących samego autora wypowiedzi. Co ciekawe, bardzo często są to leksemy nacechowane pejoratywnie, choć w określonych kontekstach wydźwięk negatywny może ulec znacznemu osłabieniu lub zniknąć zupełnie.

> A mówiłam, że jestem "*śturmok*":D Hyhyhy. Masakra;> Nie mówiłam, no – to ja jestem *śturmocek* – gapa- taka co…a szkoda gadać ile tych wpadek było:) (https://nk.pl).

> Wchodzę na rozmowę o pracę chcąc się przywitać wystawiam rękę i oczywiście jak to ja 🙋 *graślok* strąciłam figurkę z biurka , i mowie "Tylko weszłam i od razu konia panu zwaliłam"! Bo to figurka konia była, noz kurła tylko ja to mogłam powiedzieć do mojego nowego pracodawcy (https://www.instagram.com).

Pojawienie się w autocharakterystyce ekspresywizmu gwarowego, nacechowanego pejoratywnie – oprócz tego, że przypuszczalnie zdradza wiejskie korzenie internauty – dowodzi też, że ma on dystans do siebie i poczucie humoru.

Funkcja ludyczna

Już wyżej przytoczone cytaty pokazują, że w użyciu ekspresywizmów gwarowych uwidacznia się też funkcja ludyczna. Na forach internetowych – można stwierdzić za Stanisławem Gajdą – „uaktywniła się sprzyjająca kreacji językowej orientacja metajęzykowa w indywidualnych i w społecznej świadomości językowej, czego wyrazem są m.in. językowa karnawalizacja i gry językowe" (Gajda, 2004, s. 15). Internauci sięgają po ekspresywizmy prowieniencji gwarowej, ponieważ chcą uczynić swoje wypowiedzi atrakcyjnymi, przyciągającymi uwagę odbiorców. Zabawa słowem to jedna z lepszych dróg do osiągnięcia tego celu. Humorystyczne wykorzystanie ekpresywizmów gwarowych może się dokonywać na wiele sposobów, w zasadzie repertuar tych możliwości jest nieograniczony, jak nieograniczona jest kreatywność internautów. Przykładowo w poniższej wypowiedzi, w której internautka ocenia jakość zrobionego przez siebie gofra, mamy zestawiony gwarowy ekspresywny przymiotnik *graślaty* z przymiotnikami *zacny*, *kozacki*, pochodzącymi z gwary młodzieżowej, mającymi status wyrazów modnych:

> Może trochę *graślaty*… nieważne. Ważne, że własnej roboty i bez chemii 😊 Zacne święto, to i śniadanie musi być kozackie 😊 (https://www.facebook.com).

Inny przykład to sytuacja, w której ekspresywizm dialektalny pojawia się w lapidarnej wypowiedzi skonstruowanej z elementów kontrastujących stylistycznie ze sobą (kolokwialny wykrzyknik, dialektyzm, zwrot o proweniencji literackiej):

> O kurze jaja, *niepilok* przyprawia gembe góralom (http://24tp.pl).

Zdarza się, że ekspresywne leksemy gwarowe są wykorzystane w kreowanych przez internautów grach językowych i zabawach słowem:

> Do samego startu pojawiały się przelotne krople deszczu. Dlatego do końca nie wiedziałem jak się ubrać. Bałem się wyziębienia zwłaszcza, że wciąż kaszlę jak *chyrlok* holms:((https://tete-bieganiemojapasja.blogspot.com).

Skojarzenie dialektyzmu *chyrlok* z imieniem znanego detektywa (Sherlock) świadczy o językowej pomysłowości internauty. Ta gra słowna ma przede wszystkim rozbawić odbiorców, ale jest też źródłem satysfakcji dla autora wpisu, który pokazuje siebie jako człowieka dowcipnego, kreatywnego, swobodnie posługującego się językiem.

Przykładów realizacji funkcji ludycznej znajdziemy dużo więcej. Można nawet stwierdzić, że jest to jedna z dominujących funkcji ekspresywizmów gwarowych w komentarzach internautów, np.

> moja mama zawsze mi zawsze mówi, że gdyby nie to że jestem taki sam "*graślok*" jak tata to by myślała że mnie podmienili (https://www.opiekunki24.pl).

> Marzena ma już miejsce na uczelni im. dr, Józefa Babińskiego. Dobry uniwerek? może się czegoś *dziopina* nauczy? (https://f.kafeteria.pl).

> Warsiawiaki przekrętaki, *nierobisie* i cwaniaki (https://fakty.interia.pl).

Gdzieniegdzie na forach internetowych znajdziemy też opinie wyrażone wprost, że ekspresywizmy gwarowe śmieszą odbiorców. W dyskusji poświęconej różnicom językowym uwarunkowanym regionalnie mamy na przykład wpisy:

> czytam i rechoczę – hehehheh ja już nie wyrabiam:P popłakałam się ze śmiechu:D *chodok* jest the best:)) (https://f.kafeteria.pl).

> Nie wiem, czy *pachruście* to neologizm, czy gwara , czy coś jeszcze innego, ale mnie śmieszy ten wyraz (https://www.forumogrodnicze.info).

Gwara bywa odbierana jako śmieszna zarówno w pozytywnym, jak i negatywnym znaczeniu tego słowa. Z łatwością można sobie wyobrazić sytuację, w której dany ekspresywizm gwarowy lub szerzej – każdy dialektyzm – dla jednego odbiorcy będzie zabawny, a dla innego irytujący, śmieszny. Istotne

są tu zarówno świadomość językowa uczestników komunikacji, jak i typ ich poczucia humoru.

Ekspresywizmy dialektalne jako element struktury tekstu są nie tylko nośnikami określonych treści, lecz także urozmaicają stylistycznie wypowiedź, czynią ją atrakcyjniejszą. Pomagają w interpretacji wypowiedzi, służą wyrażeniu oceny i kształtowaniu postaw odbiorcy. Zawierają informacje o samym użytkowniku języka, o jego pochodzeniu, ewentualnie o innych kontaktach z gwarą. Dzięki dialektalnym ekspresywizmom tworzą się więzi między internautami, bazujące na odwołaniu do wspólnego zaplecza językowego. Gwarowe leksemy ekspresywne zabarwiają wypowiedź humorystycznie, bawią zarówno odbiorców, jak i samych autorów wypowiedzi.

BIBLIOGRAFIA

Burska-Ratajczyk, B. (2013). *Realizacja funkcji perswazyjnej w tekstach gwarowych*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. https://doi.org/10.18778/7525-856-1

Gajda, S. (2004). Rytualność i kreatywność w zachowaniach językowych. W J. Mazur (Red.), *Rytualizacja w komunikacji społecznej i kulturowej* (ss. 11–16). Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.

Grabias, S. (1981). *O ekspresywności języka: Ekspresja a słowotwórstwo*. Wydawnictwo Lubelskie.

Kiklewicz, A. (2008). Dwanaście funkcji języka. *LingVaria*, *2008*(2(6)), 9–27.

Kurek, H. (2017). Funkcja gwary w tekście. *Rozprawy Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego*, *64*, 137–146.

Lubaś, W. (2003). *Polskie gadanie: Podstawowe cechy i funkcje potocznej odmiany polszczyzny.* Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.

Naruszewicz-Duchlińska, A. (2005). Wirtualny Hyde Park – kilka uwag o komentarzach internetowych. *Media – Kultura – Komunikacja Społeczna: Zeszyty Naukowe Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego*, *2005*(1), 249–253.

Puzynina, J. (1992). *Język wartości*. Wydawnictwo Naukowe PWN.

Rak, M. (2015). *Kulturemy podhalańskie*. Księgarnia Akademicka.

Rejter, A. (2006). *Leksyka ekspresywna w historii języka polskiego: Kulturowo-komunikacyjne konteksty potoczności*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Schulz von Thun, F. (2001). *Sztuka rozmawiania: T. 1. Analiza zaburzeń* (P. Włodyga, Tłum.). Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy.

Sikora, K. (2017). Zagadnienie trwałości gwarowego słownictwa w języku młodych mieszkańców wsi: Na przykładzie kilku gwar południowej Małopolski. W D. K. Rembiszewska (Red.), *Dynamika rozwoju gwar słowiańskich w XXI wieku* (ss. 157–167). Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk.

Funkcje ekspresywizmów gwarowych w komunikacji internetowej

Przedmiotem artykułu jest funkcjonowanie ekspresywizmów gwarowych w komunikacji internetowej o charakterze nieoficjalnym. Internauci w swoich wypowiedziach na forach internetowych wykorzystują liczne dialektyzmy, wśród których znaczący odsetek stanowią leksemy nacechowane ekspresywnie. Na tę grupę składają się nie tylko leksemy mające takie nacechowanie w gwarach, lecz także leksemy neutralne w wyjściowych systemach, które w komunikacji potocznej nabierają ekspresywności. Ekspresywizmy gwarowe w analizowanych tekstach pełnią różne funkcje, a mianowicie nominatywną, wartościującą, perswazyjną, identyfikującą, charakteryzującą i ludyczną. Często użycie konkretnego leksemu wiąże się z realizacją kilku funkcji równocześnie, ale tylko jedna z nich jest główna, inne – sekundarne.

Słowa kluczowe: ekspresywizm, gwara, język potoczny, komunikacja internetowa

Functions of Dialectal Expressivisms in Internet Communication

The subject of the article is the functioning of dialectal expressivisms in unofficial internet communication. In their statements on internet forums, internet users use numerous dialectisms, a significant percentage of which are expressive lexemes. This group consists not only of dialect expressivisms, but also of neutral dialect lexemes that have become expressivisms in colloquial communication. In the analyzed texts, dialectal expressivisms perform various functions, namely nominative, evaluative, persuasive, identifying, characterizing and ludic. Often, the use of a particular lexeme involves the realization of several functions simultaneously, but only one of them is the main one, while the other is secondary.

Keywords: expressivism, dialect, colloquial language, Internet communication

Notka o autorce

Renata Kucharzyk (renata.kucharzyk@ijp.pan.pl) – językoznawca, profesor w Instytucie Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk. Autorka monografii: *System fonetyczny i leksykalny wsi Rzepiennik Strzyżewski w ujęciu socjolingwistycznym* (Kraków, 2003), *Słownictwo odantroponimiczne w gwarach polskich*

(Kraków, 2010). Należy do zespołu opracowującego *Słownik gwar polskich*. Zainteresowania naukowe: dialektologia, socjolingwistyka, współczesny język polski.

Renata Kucharzyk (renata.kucharzyk@ijp.pan.pl) – linguist, professor at the Institute of Polish Language of the Polish Academy of Sciences. Author of the monographs *Phonetic and Lexical System of the Village of Rzepiennik Strzyżewski in the Sociolinguistic Approach* (Cracow, 2003); *Vocabulary Based on Anthroponyms in Polish Dialects* (Cracow, 2010). Member of the team that is developing the Dictionary of Polish Dialects. Research interests: dialectology, sociolinguistics, contemporary Polish language.

Publication History: Received: 2020-09-23; Accepted: 2021-02-18; Published: 2021-12-23